

Д-р БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ.

(Львів).

ДО ПОБУТУ ГАННИ ОРЛИКОВОЇ В СТАНИСЛАВОВІ.

Заслужений дослідник життя й політичної акції гетьмана-емігранта Пилипа Орлика, д. Ілько Борщак, каже у своїй статті «Пилип Орлик. Головні дати життя, акції і бібліографії. (З нагоди 182 річниці його смерті)»¹⁾, що «Орлик мешкав довго в Галичині, дружина його, певно, навіть померла в Станиславові»²⁾, а в примітці до цього додає: «Чи не могли-б Українці в Станиславові зайнятися відшуканням слідів перебування жінки Орлика в їх городі?»³⁾ Дня 27. XI. 1924 написав я д. Борщаків лист, в якому зазначив, що нічого йому надіятися по Станиславівцях по цій простій причині, що в Станиславові можна було шукати тільки в магістратських актах, а ті переховуються під цю пору в Львівському «Ossolineum» та, що навряд чи найшлося там що-до цієї справи з оглядом на зміст магістратських актів. Слідів побуту Орликової, писав я, треба глядіти, на мою думку, в галицьких городських та земських актах, збережених в «Архіві актів городських і земських» (т. зв. Бернардинським) у Львові й, як час на те позволить, приобіцяв я тим зайнятися. На те дістав я від д. Борщака листа з 3. XII. 1924, в якому він висказує мені вдячність за згоду навести в архіві справку про Орликів; про те, щоби щось до самого Орлика найшлося, він сумнівається тому, що цей виступав під трьома прибраними іменами, одначе його дружина в 50-их роках XVIII в. (1752 — 1756) писала з Станиславова листи до сина.

Що-йно в серпні 1926 мав я змогу взятися до згаданого діла й переглянув покажчики галицьких та львівських городських і земських актів (в першу чергу інскрипцій та реляцій) від 1709 — 1760 р. Вислідом цього було 6 актів, з 1750 — 1753 р., котрі я в днях 18 — 19. VIII. 1926 скопіював і подаю оце в додатку з моїми примітками. Поза цим ні одного акту більше до справи Орликів я не найшов, хоча віцедиректор архіву, д-р А. Прохаска

¹⁾ Стара Україна. Львів, 1924, ч. VII—VIII, ст. 108—109. ²⁾ Там-же, ст. 108. ³⁾ Там-же, ст. 108, прим. 1.

згадував мені, що у Львівських актах має знаходитися справа «шведської пенсії» для Орлика. На жаль, на слід цієї справи, мимо докладних глядань у покажчиках, я не вспів попасти.

Перший акт, виставлений в Станиславові й облятований в галицьких городських актах того-ж таки 2. I. 1750 р., це посвідка Станислава Кривокольського, ловчого Нурської землі й генерального комісара дїбр Йосифа Потоцького, краківського каштеляна й вел. гетьмана кор., для Анни Орликової на доказ, що вона з дочками Варварою й Маріянною здорова в Станиславові перебуває. Другий акт, це також посвідка того-ж Кривокольського з 2. I. 1751 р. Третій акт, це також посвідка для Орликової, видана в Станиславові 22. I. 1752 (а облятована в Галичі 24. I. ц. р.) самим Станиславом Потоцьким, воевою-генералом Київської землі, при чому дочка Орликової Маріянна названа тут помилково «Анна». Четвертий акт, це облятований 24. I. 1752 р. в галицькій городській канцелярії самою Орликовою відпис метрики хрещення її сина Григорія (з 5. XI. 1702 р.), виставлений протопресвитером Батурина й парохом церкви св. Николая, Василем Пахоме 20. III. 1748 р. Справляю здебільша очевидні похибки, пороблені малограмотним у кириличнім письмі індуцентом. В п'ятому акті мала бути вписана посвідка Казимира Гільхена, стольника смоленського, генерального комісара дїбр Станислава Потоцького, виставлена для Орликової й облятована в галицькій городській канцелярії шляхтичем Василем Жарським 2. I. 1753 р. Тому що копія оригіналу не заховалася й до індукти не була, крім заголовка, вписана, подаю яко шостий акт ту-ж посвідку, втягнену коротенько яко записку до протоколу галицьких городських актів з 1753 р.

I.

Actum in Castro Halieciensi feria sexta in crastino festi Circumcisionis Christi Domini (2. I) Anno Domini 1750.

Literarum testimonialium Orlikowey datarum oblata.

Ad Officium et Acta praesentia Castrensia Capitanealia Haliciensia veniens personaliter Illustrissima Anna Comitissa de Orlik, olim Illustrissimi Philippi Orlik, Supremi Exercitus Zaporocensis (sic!) Ducis consors relicta vidua, sana mente et corpore existens, petiit et requisivit ab Officio praesenti literas infrascriptas de valetudine sui et Illustrissimarum filiarum suarum a Magnifico Stanislao Krzywokolski, Venatore Terrae Nurensis, Bonorum Illustrissimi Potocki, Castellani Cracoviensis, Exercituum Regni Supremi Ducis Commisario Generali sibi datas¹⁾, manu ejusdem subscriptas²⁾

¹⁾ В обляті хибно «dato». ²⁾ В обляті хибно «subscripto».

et sigillo ejus communitas ¹⁾, ad Acta Officii sui per modum oblatae suscipi et ex Actis iisdem authentice extradi. Cujus affectationi juste et juridice factae annuendo, Officium praesens easdem literas testimoniales suscepit de tenore sequenti:

Ego Stanislaus Krzywokolski Venator Terrae Nurensis, Bonorum Illmi Josephi a Potok in Ducatu Zbarazensi, Stanisławow, Niemirow, Brody etc. Potocki, Castellani Cracoviensis, Exercituum Incltyi Regni Poloniae Supremi Ducis Generalis Commissarius, quandoquidem cuilibet in sola re veritatis postulanti testimonium idem denegari non debetur, ideo compulsus hac justitiae aequanimitate omnibus et singulis, ad quos praesentes literae testimoniales devenerint, spectare videbunt, praevia omni venerationis debiti cultus praestita humanitate certam indubitatumque fidem facio, praesentari se mihi personaliterque mecum colloqui, Illustrissimam Annam Comitissam de Orlik, olim Illmi Philippi de Orlik, Supremi Exercitus Zaporoviensis Ducis consortem derelictam, una cum filiabus suis Barbara et Marianna, cum eodem supradicto olim marito suo procreatis, supplicando, quatenus vitae superstitis integrae valetudinis ejus et filiarum, tenore praesentium fidele deponerem testimonium. Cujus affectationi requisitionique satisfaciendo, indubitata certitudine ad inconcussam omnium defero noticiam, supradictam Annam Comitissam de Orlik cum recensitis filiabus suis hic Stanislaopoli, in Palatinatu Russiae, Terra vero Haliciensis existenti, ditione autem Illmi Castellani Cracoviensis, Supremi Exercituum Regni Ducis ob commodius manendi locum permittente (: Eodem Ilmo Supremo Duce) manentem vivam, sanam, realiter humanos actus producente, mente corporeque salvo, viribus integerrimis pollentem, hactenus extasse, et una cum supradictis filiabus suis in supradicta ditione habitasse, quam sic prospere cum charissimis pignoribus suis viventem Deus Teroptimus Maximus diutissime servet. Dabamus Stanislaopoli, die secunda mensis Januarii, Millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. Stanislaus Krzywokolski, Venator Terrae Nurensis. Locus sigilli ejusdem usitati.

Inducta Relationum Castrensiarum Haliciensium

Tomus 259, pag. 1 — 2.

II.

Actum in Castro Haliciensis Sabbatho in crastino festi Circumcisionis Christi Domini (2. I) Anno Domini 1751.

Testimonii per Krzywokolski Orlikowey dati oblata.

Ad Officium Actaque praesentia Castrensia Capitanealia Haliciensia personaliter veniens generosus Stephanus Nowakowski, obtulit eidem Officio

¹⁾ В обляті хибно «communito».

et ad acticandum porrexit literas testimoniales a Magnifico Stanislao Krzywokolski, Venatore Nurensi, Commissario Generali Bonorum Illustrissimi Potocki, Castellani Cracoviensis, Exercituum Regni Supremi Ducis, in rem et personam Illustrissimae Comitissae de Orlik datas, manu ejusdem Magnifici Commissarii subscriptas et sigillo communitas, de tenore sequenti.

Ego Stanislaus Krzywokolski, Venator Terrae Nurensis, Bonorum Illmi Josephi a Potok in Ducatu Zbaraziensi, Stanislawow, Niemierow, Brody etc. Potocki, Castellani Cracoviensis, Exercituum Incliti Regni Poloniae Supremi Ducis Generalis Commisarius, elapsi anni initio annuendo postulatis Illmae Annae Comitissae de Orlik literis testimonialibus, testificavi existentem hisce in oris ac in vivis extantem eandem Illmam Magnificam Annam Comitissam Orlikowa, cum vero et praesenti inchrato feliciter anno ad dandas exarandasque praesentes a praefata Illma Orlikowa convenientes, satisfaciendo postulationi ejus, omnibus et singulis praesentibus literis, seu ad quem spectare videbunt, praevia omni venerationis et debiti cultos praestita humanitate certam indubitamque fidem facio, praesentavi se mihi personaliterque mecum colloqui Illmam Annam Comitissam de Orlik, olim Illmi Philippi Orlik, Supremi Exercitus Zaporoviensis Ducis consortem derelictam, una cum filiabus suis Barbara et Marianna, cum eodem supradicto olim marito suo, procreatis, supplicando, quatenus vitae superstitis integrae valetudinis ejus ac filiarum tenore praesentium fidele deponerem testimonium, cujus affectationi requisitionique satisfaciendo, indubitata certitudine ad ¹⁾ inconcussam omnium defero notitiam, supradictam Annam Comitissam de Orlik cum recensitis filiabus suis hic Stanislao poli, in Palatinatu Russiae, Terro vero Haliciensensi existenti, ditone autem Illmi Castellanni Cracoviensis, Supremi Exercituum Regni Ducis ob commodius manendi locum permittente ²⁾ eodem Illmo Supremo Duce manentem vivam, sanam, realiter humanos actus producentem, mente corporeque salvo viribusque integerrimis pollentem, hactenus extasse eo, et una cum supradictis filiabus suis in supradicta ditone habitasse, quam sic prospere cum charissimis ³⁾ pignoribus suis viventem, Deus Teroptimus Maximus diutissime servet. Datum Stanislao poli, die secunda mensis Ianuarii, Millesimo septingentesimo quinquagesimo primo anno. Locus sigilli cacra rubra insigniti. Stanislaus Krzywokolski, Venator Terrae Nurensis.

Ind. Rel. Castr. Halic.

T. 260, pag. 5 — 6.

III.

Actum in Castro Haliciensensi feria 2-da pridie festi Sancti Pauli Apostoli (24. I) Anno Domini 1752.

¹⁾ В обляті хібно «et». ²⁾ В обляті з 2. I. 1750 є «permittente», в обляті з 2. I. 751 «praetermittere» (sic!). ³⁾ В обляті хібно «harissimis».

Literarum testimonialium in rem Orlikowa servientium oblata.

Ad Officium at Acta praesentia Castrensia Capitancalia Haliciensia personaliter veniens Illustris Magnifica Anna de Orlik, olim Illustris Magnifici Orlik, Exercitus Zaporocensis (sic!) (Ducis) ¹⁾ consors, obtulit et ad acticandum eidem Officio porrexit literas testimoniales per Illustrem Magnificum Potocki, Palatinum et Generalem Terrarum Kijoviae, loci praesentis Capitaneum, in rem suae offerentis datas, manu ejus propria subscriptas et sigillo communitas, tenoris sequentis.

Stanislaus a Potok in Ducatu Zbarazensi, Stanisławow, Niemirow, Krotoszyn et Brody Potocki, Palatinus et Generalis Terrarum Kijoviae, Haliciensis, Kołomiensis, Lezayscensis, Sniatynensis etc. Capitaneus. Ommibus et singulis, ad quos seu quem praesentes devenerint, notum habere volp. Quia postulationi I. Mcae Annae Comitissae de Orlik, olim I. Mci Orlik, Exercitus Zaporocensis (sic!) Ducis, consortis relictæ viduae, satisfaciendo subveniendoque, ejus negotio in dandis hisce literis testimonialibus certam indubitataque fidem facio et ad incorcussam omnium, quorum interest, defero notitiam, supradictam Illrem Mcam Annam Comitissam de Orlik, cum filiabas suis Barbara et Anna (sic!) ²⁾, ex olim Illri Mco Orlik progonitis, hic Stanislaopoli, d t' one mea haereditaria, ob commodius manendi locum, habitantem, actualiter vivam sanam esse et omnibus pollentem viribus, de cujus integra valetudine, ad quem magis spectare videtur, ut certum fiat et firmiter robur, praesentes obsigillare mando, propria subscriptas ³⁾ manu. Datum Stanislaopoli, die vigesima secunda Ianuarii, anno nunc currente Millesimo septingentesimo quinquagesimo secundo. Stanislaus Potocki, Palatinus et Generalis Terrarum Kijoviae. Locus sigilli ejus usitati.

Ind. Rel. Castr. Halic.

T. 261, pag. 199 — 200.

IV.

Actum in Castro Halicensi feria 2-da pridie festi Sancti Pauli Apostoli (24. I) A. D. 1752.

Ad Officium et Acta praesentia Castrensia Capitanealia Haliciensia personaliter veniens Illustris Mca Anna Orlikowa, Ducissa Zaporoviensis, obtulit at ad acticandum eidem Officio porrexit literas testimoniales legitimi ortus Mci Gregorii Orlik, ex Libro Metrices Ecclesiae Baturinensis ritus graeci, rut(h)enico idiomate ⁴⁾ depromptas, manu Venerabilis Parochi ejusdem Ecclesiae subscriptas, tenoris sequentis.

¹⁾ В обляті хибно «Ducis» опущено. ²⁾ В обляті з 1750 і 1751 є «Marianna».

³⁾ В обляті хибно «subscripto». ⁴⁾ В обляті метрика переписана кириллицею дуже незручно лихим копістом.

Басїлій Протопресвітеръ Батѹрїна, Парохъ Црѣве Стѣла Хѣла Нїколаа. Понеже Урожена свого доводи тїи, до которїхъ належїтъ, нелатко знайдѹють, шѣаче знаходїтї свого початкѹ законнѣнчаннаго и свѣдѣтелства имѣтї должнї сѣтъ, Сїеже¹⁾ свѣдѣтелство іереє своихъ Церквей и метрїк вныхъ шѣрѣтающихъ са прощащїи вїдатї повїнны сѣтъ, шѣаче и азъ іереѣ Басїлій Протопресвітеръ Батѹрїна многочаснѣѣ Умоленъ, дѣїмъ далъ свѣдѣтелство шѣ Уроженю Высоко почтеннаго Млденца Грыгорїа Шрїлка, егоже желанїю задосїтъ чїначы, сыа шѣ немъ вѣрне и звѣстѹю по чїнѹ въ Метрїскѣ въ црѣкѣ моеї шѣрѣтаемїа: Рокѹ Вѣго Я. Ш. Б. [1702] мїца Ноебрїа дна 6 [5] азъ іереѣ Басїлій Плхо[м]е²⁾ парохъ и протопресвітеръ Црѣве Батѹрїнкой крестыхъ Млдца на йма Грыгорїа сына Родїтелеѣ законнѣнчанїхъ іасне Белможнаго Фїлїпа Шрїлка и Яннї женї его законнѣнчанїой з Гѣрцїковъ. Родїтелеѣ крестнїе іасне Белможнї Іванъ Мазепа Гетманъ Войска запорозкаго и Белможнї Пан Іван Хананїко [sic!] з Белможною Панєю Вѣрою Кочѹбейковою. Которомѹ свѣдѣтелствѹ вездѣ вѣра да бѹдетъ дана, пры звыклої печатн рѹкою Утверждаю мою. Дѣло са в градѣ Батѹрїнѣ дна К [20] мїца Марта Рокѹ Божого шѣмї [1748]. Басїлій Протопресвітеръ Батѹрїнскї.

Ind. Rel. Castr. Halic.

T. 261, pag. 201 — 202.

V.

Actum Castro Haliciensi feria tertia in crastino festi Circumcisionis Christi Domini (2. I) A. D. 1753.

Literarum testimonialium in rem Orlikowy datarum oblata.

(Письмо під повищим заголовком повинен був індукент на основі записки в протоколі т. 375 і на основі копії з предложеного оригіналу вписати в цілості до індукти. А між тим, хоча в протоколі (як VI) є записка до тично сусцети згаданого письма і гадується про полишену копію з предло-

1) В обляті виглядає се слово на „Стеже“ або „Угеже“. Без сумніву се перекручене „їеже“. 2) В обляті „Пахоє“ (sic!). Очевидно копїст опуствив „а“, виконане над стрїчкою, отже „Пахома“, т. є. син Пахома. Пахома. Пор. подїбнї назви, утворенї від хресного імени батька в Франк: Причинки до української ономастики. Науковий Збірник, присвячений проф. М. Грушевському, Львів, 1906, ст. 105—108.

женого оригіналу, індукт мимого того, що в протоколі зчеркнув записку й зазначив «inductum», подібно, як кілька інших справ, до індукти не втягнув, вписавши до неї тільки заголовок, а пусті сторони наслідком непереписання копії, в індукті перечеркнув, оставляючи в ній через те в т. 262, стор. 10 — 11 т. зв. «васиум»).

Ind. Rel. Castr. Halic.

Т. 262, pag. 10 — 11.

VI.

Actum in Castro Haliciensi feria tertia in crastino festi Circumcisionis Christi Domini (2. I) A. D. 1753.

Videatur hoc loco oblata literarum testimonialium a Mco Casimiro Hilchen, Dapifero Smolensciae, Bonoruml Mci Stanislai a Potok, in Stanisławow etc. Potocki, Palatini et Generalis Terrarum Kijoviae, Haliciensis ect. Capitanei Commissario Generali in rem Illustris Mcae Annae Comitissae Orlikowa, olim Imci Philippi Comitis Orlik, Exercitus Zaporoviensis Supremi Ducis consortis relictæ viduae datarum, manu ejusdem Mci Casimiri Hilchen, Dapiferi Smolensicae propria subscriptarum et sigillo ejus usitato communitarum, ad acticandum vero per Generosum Basilium Żarski per oblatam porrectarum, prout, restituto originali, copia patet sub signo Orlikowa ¹⁾.

Prothocollon Rel. Castr. Halic.

Т. 375, pag. 321.

¹⁾ Копія в «fasciculi coriarum» не заховалася і до індукти т. 262 не вписана.